
Soovituslik juhend

Siseauditi¹ korraldamine avalikus sektoris

Sisukord

Sissejuhatus.....	2
I. Siseauditi roll organisatsioonis	3
II. Siseauditi vorm ja juhtimine.....	3
III. Siseaudit avalikus sektoris.....	4
IV. Siseaudit väikeses siseauditi üksuses	7
V. Siseauditi tegevuse kavandamine	8
VI. Audititöö teostamine.....	9
VII. Tulemuste dokumenteerimine ja teavitamine.....	12
VIII. Järeltegevused.....	14
IX. Siseauditi kvaliteet.....	14

¹ Termin „siseaudit“ tähistab käesolevas juhendis sõltuvalt kontekstist kas:

- **tegevust**, mille eesmärk on sõltumatut ja objektiivset nõu ja kindlust andes lisada väärtust ja täiustada organisatsiooni toimimist; või
- **isikut või gruppi** (standardite termin *siseauditi funktsioon*), kes juhilt saadud mandaadi kohaselt vastutab kindlustandvate ja nõuandvate teenuste elluviimise eest organisatsioonis, hinnates ning täiustades süsteemselt ja korrakohaselt valitsemise, riskijuhtimise ja kontrolliprotsesside mõjusust, et aidata kaasa organisatsiooni eesmärkide saavutamisele.

Sissejuhatus

Juhendi eesmärk on olla toetavaks abimaterjaliks siseauditi tegevuse korraldamisel täidesaatva riigivõimu asutustes ja muudes avaliku sektori üksustes: kohalikes omavalitsustes, avalik-õiguslikes juriidilistes isikutes, ministeeriumites (koos valitsusalaga), riigi äriühingutes jms (edaspidi ühiselt *organisatsioon*). Käesolev juhend ei muuda ega asenda Siseaudiitorite Instituudi (*The Institute of Internal Auditors, IIA*) poolt koostatud standardeid. Iga avaliku sektori siseaudiitor peab oma töös toetuma lisaks kehtivatele õigusaktidele ka IIA poolt koostatud standarditele ning oma organisatsiooni tegevusvaldkonda puudutavatele muudele juhenditele ja standarditele.

Materjali koostas Rahandusministeeriumi rahandusteabe poliitika osakond ning see avaldatakse Rahandusministeeriumi koduleheküljel <https://www.fin.ee>.

Juhend tugineb Siseaudiitorite Instituudi (*The Institute of Internal Auditors*) poolt koostatud siseaudiitorite kutsetegevuse rahvusvahelistest raampõhimõtetele² ja nende koosseisu kuuluvatele ülemaailmsetele siseauditi standarditele³ (*edaspidi IIA standardid või standardid*) ning valdkondlikele juhiste, mis ühiselt annavad põhilised suunised siseauditi tegevuse korraldamiseks organisatsioonis. Oma tööülesannete täitmiseks vajalikele põhimõtetele vastamiseks tuleks siseaudiitoritel ennast nimetatud dokumentidega pidevalt kursis hoida. **Käesolev juhend pole mingil juhul ei nende asendus ega ümberkirjutus.**

NB! IIA ülemaailmsetes siseauditi standardite⁴ kohaselt „*kehtivad standardid igale isikule ja üksusele, kes osutab siseauditi teenuseid, olenemata sellest, kas organisatsioon pakub siseaudiitorid otse, sõlmib nendega lepingu välise teenusepakkuja kaudu või teeb mõlemat*“

Eesti avaliku sektori organisatsiooni juhi⁵ seadusest tulenevad põhilised vastutused organisatsiooni eesmärkide saavutamise kindlustamiseks on:

- Organisatsiooni strateegiline ja tulemuslik juhtimine.
- Seadusliku ja läbipaistva avaliku võimu teostamise tagamine.
- Avalike ressursside otstarbeka kasutamise kindlustamine.
- Töökorralduse tõhus korraldamine ja seaduspärane juhtimine organisatsioonis.
- Ametnikueetika ja huvide konflikti vältimise tagamine.
- Teenistus- ja töösuhete korrektne haldamine.

Nende ülesannete täitmiseks peab juht looma organisatsioonis sisekontrolli soosiva ja toetava keskkonna ning rakendama tõhusa, mõjusa ja säästliku sisekontrollisüsteemi.

Siseaudiitori kohuseks on juhile kiire ja tõese teabe edastamine sisekontrollisüsteemi olukorra kohta, soovitude andmine selle parendamiseks ning toetus kavandatud meetmete rakendamisel.

Kuna sama lähenemine ei sobi kõikidele avaliku sektori organisatsioonidele, siis pole võimalik juhendis ette anda kõikehõlmavat ja otse rakendatavat siseauditi korraldamise mudelit - iga organisatsioon peaks välja töötama just tema vajadustele vastava sobivaima lahenduse.

² [Kutsetegevuse raampõhimõtted](#)

³ [Üleilmsed siseauditi standardid](#)

⁴ [Global guidance for internal auditing | The IIA](#)

⁵ Mõiste „juht“ alla on käesolevas juhendis koondatud ka siseauditi standardite mõisted „tegevjuht“, „juhtkond“, „direktor“, „tegevjuhtkond“ jms.

Mõiste „kõrgem juhtorgan“ kajastab käesolevas juhendis Eesti avaliku sektori organisatsioonides kõrgeimat võimu kandvat organit, mille ülesandeks on valitsemine ja/või voli anda siseauditile asjakohased õigused ja kohustused, näiteks: volikogu KOV-s, nõukogu riigi äriühingus, minister ministeeriumis jne.

I. Siseauditi roll organisatsioonis

- 1) Siseauditi roll on sõltumatut ja objektiivset nõu ja kindlust andes ning süsteemset ja korrakohast lähenemist kasutades hinnata ja täiustada valitsemise, riskijuhtimise ja kontrolliprotsesside mõjusust, et sel moel organisatsiooni tegevust täiustades ja väärtust lisades aidata kaasa selle eesmärkide saavutamisele.
- 2) Siseaudit aitab kaasa organisatsiooni eesmärkide saavutamisele, toetades valitsemise, riskijuhtimise ja kontrolliprotsesside parendamist; edendades otsuste tegemist ja järelevalvet tehtud otsuste elluviimise üle; aidates suurendada organisatsiooni mainet ja usaldusväarsust huvirühmade silmis ning võimet teenida avalikke huve.
- 3) Siseauditi staatus, õigused ja vastutus sätestatakse siseauditi üksuse põhimääruses või siseaudiitori ametijuhendis (siseauditi mandaat), milles määratletakse ka siseauditi paiknemine organisatsioonis, aruandlussuhted, osutatavate teenuste ulatus ja liigid ning õigus tutvuda organisatsiooni valduses oleva teabe, infosüsteemide ja varadega ulatuses, mis on vajalik auditi eesmärkide saavutamiseks.
- 4) Siseauditi tööde kavandamisel, auditi objektide valikul, auditi ulatuse määramisel, järelduste tegemisel ning aruandluses tegutseb siseaudiitor sõltumatult, objektiivselt, erapooletult ja eelarvamusteta. Erapooletuid ja eelarvamusteta otsuseid ei ole võimalik teha, kui siseaudiitor osaleb organisatsiooni juhtimises või kui talle on antud huvide konflikte tekitavaid õigusi või kohustusi. Organisatsiooni juhil on õigus teha ettepanekuid auditi teemade kohta, kuid tal ei ole õigust anda siseaudiitorile siduvaid juhiseid auditi sisu, järelduste ega soovitude osas.
- 5) Siseauditi sõltumatus hõlmab ka õigust hinnata organisatsiooni juhi ja kõrgema juhtkonna tegevust, juhtimisotsuseid ning juhtimissüsteemide toimimist. Siseauditi sõltumatust loetakse kahjustatuks juhul, kui auditi objektide valikut, auditi ulatust või järeldusi piiratakse või muudetakse juhtkonna sekkumise tõttu.
- 6) Organisatsiooni juhi ülesanne on tagada siseaudiitorile tööks vajalikud tingimused, sh vajaliku teabe kättesaadavus ja sõltumatus organisatsiooni ülejäänud tööst / üksustest, samuti rakendada sobivaimad meetmed auditi tulemusel selgunud puuduste kõrvaldamiseks, lähtudes siseauditi lõpparuandes esitatud ettepanekutest.

Seonduvad IIA standardid:

1.1. Ausus ja ametialane julgus

1.3 Õiguspärane ja eetiline käitumine

2.2 Objektiivsuse tagamine

6.1 Siseauditi mandaat

6.2 Siseauditi üksuse põhimäärus

6.3 Kõrgema juhtorgani ja juhtkonna tugi

7.1 Organisatsiooniline sõltumatus

II. Siseauditi vorm ja juhtimine

- 1) Organisatsiooni juhil on vaba voli otsustada siseauditi vajadus ning selle korraldamise vorm: kas palgata siseaudiitor, moodustada siseauditi üksus või osta siseaudit välise teenusepakkuja kaudu teenusena sisse.
- 2) Avalikus sektoris siseaudiitorina töötavalt isikult eeldatakse laitmatut reputatsiooni, ausust ja kõrgeid kõlbelisi isikuomadusi, siseaudiitori tööks vajalikke oskusi, võimes ja teadmisi ning riiklikult tunnustatud kõrgharidust.

- 3) Ametialane asjatundlikkus on iga siseaudiitori ja siseauditi eest vastutava isiku kohustus. Siseaudiitor võib osutada ainult neid teenuseid, milleks tal on olemas vajalik pädevus. Iga siseaudiitor vastutab oma ametikohustuste täitmiseks vajaliku pädevuse pideva arendamise ja rakendamise eest. Siseaudiitoritel on soovitatav osaleda Eesti siseaudiitorite kutseühingus (ESAÜ)⁶, mis läbi erialaste kursuste ja seminaride korraldamise pakub võimalusi siseaudiitorite kutseoskuste tõstmiseks ning kutsealaste kontaktide arendamist kogemuste vahetuseks.
- 4) Siseauditi teenuse tellimine väliselt teenusepakkujalt võib osutada vajalikuks juhul, kui organisatsioon mingil põhjusel ei suuda tagada siseauditi läbiviimisel erapooletust või on auditisse vaja kaasata mingi spetsiifilise (nt infotehnoloogia) valdkonna spetsialiste.

Siseauditi teenuse sisseostul peaks asutuse juht veenduma, et teenusepakkuja tegevus on kooskõlas IIA siseauditi standarditega. Teenuse kvaliteedi ja turvalisuse tagamiseks on asjakohane käsitleda teenuslepingus konfidentsiaalsuse hoidmist, andmetele ligipääsu tingimusi ning pooltevahelist koostööd teenuse kvaliteedi hindamisel.

Seonduvad IIA standardid:

3.1 Pädevus

4.2 Nõutav ametialane hoolsus

3.2 Jätkuv ametialane areng

4.3 Professionaalne skeptitsism

4.1 Vastavus standarditele

III. Siseaudit avalikus sektoris

Siseauditi korraldamise erisusi avaliku sektori organisatsioonides on käsitletud nii IIA standardite viimases osas, IIA liikmetele ligipääsetavas juhises [Unique Aspects of Internal Auditing in the Public Sector](#) kui ka [ECIIA vastavas dokumendis](#). Lisaks riskipõhisele lähenemisele tuleb avaliku sektori siseaudiitoritel oma töös lähtuda täiendavalt ka nii Euroopa Liidu (EL) kui Eesti kohalikest seadusandlikest nõuetest:

- seaduste ja/või regulatsioonide järgimise tagamine;
- valitsemisprotsesside ja programmide tõhususe, mõjususe ja säästlikkuse parandusvõimaluste kindlakstegemine;
- avalike varade piisava kaitstuse ja nende avalikes huvides õiglaselt ja asjakohaselt kasutamise hindamine;
- avalike teenuste tõhusa, tulemusliku ja võrdselt osutamise tuvastamine;
- organisatsiooni soorituse kooskõla hindamine tema strateegiliste eesmärkide ja sihtidega.

EL viimaste aastate direktiividest⁷ tulenevad mitmed spetsiifilised valdkonnad, mida siseaudiitorid ka avaliku sektori organisatsioonis hindama peaks:

- A. 2026. aastast täiendatud „**Küberturvalisuse seaduse**“ subjektid – kesk- ja omavalitsuse avaliku halduse üksused, riigi äriühingud (Riigimetsa Majandamise Keskus; Tallinna Sadam, Eesti Energia jt), avalik-õiguslikud juriidilised isikud (Eesti Rahvusringhääling, ülikoolid, Tervisekassa, Eesti Rahva Muuseum jt), samuti teadusasutused, kellel on majandusaasta jooksul 50 või rohkem töötajat ja kelle aastabilansimaht või aastakäive ületab 10 miljonit eurot – peavad regulaarselt hindama oma küberturvalisuse riske ja võtma kasutusele vastavad kaitsemeetmed riskide leevendamiseks.

⁶ [Eesti Siseaudiitorite Ühing](#)

⁷ [EL küberturvalisuse direktiiv](#); [EL kestlikkusaruandluse direktiiv](#); [EL tehisarü määrus](#);

Küberturvalisuse hindamisel on oluline hinnata organisatsiooni andme- ehk infoturvet nii tervikluse, kättesaadavuse kui konfidentsiaalsuse vaates sõltumata infokandjast (paber või elektrooniline) või andmete asukohast (organisatsiooni enda tarkvaras, teenuse pakkuja juures, arhiivis jne).

- **käideldavus** on andmete kättesaadavus nõutaval ajal, nõutava kiirusega ja selleks volitatud isikutele või seadmetele;
- **tervikluse** moodustavad andmete päritolu autentsus (andmete väidetav ja tegelik päritolu kattub), täielikkus (andmed sisaldavad kõike, mida vaja), õigsus (andmed on õiged ja ajakohased) ning kontrollitud ligipääs (andmeid ei saa muuta keegi, kelle selleks õigust pole);
- **konfidentsiaalsus** on andmete kättesaadavus ainult selleks volitatud tarbijaile (isikutele või tehnilistele süsteemidele) ning kättesaamatus kõigile ülejäänutele.

Küberturvalisus pole ainult infotehnoloogia teema - see on ka inimesed, harjumused, töökorraldus, otsused ja see, kas on läbi mõeldud, mida/kes/kuidas tehakse siis, kui midagi läheb valesti. Riigi Infosüsteemi Amet (RIA) on küberturvalisuse korraldamiseks ettevõtetes koostanud [lühikese juhendi](#), mille põhimõtted on rakendatavad ka avaliku sektori organisatsioonides. Kui organisatsiooni andmeid hoitakse väljaspool (nn. pilveteenus), tuleks regulaarselt hinnata ka kolmanda osapoole infoturvet.

Küberturvalisuse auditeerimise valdkondlikud juhised on IIA lehelt kättesaadavad ka [eesti keeles](#).

- B.** Tormiliselt areneva **tehisaru** kasutuse reguleerimiseks kehtestatud EL tehisaru määruse⁷ eesmärk on edendada tehisaru vastutustundlikku arendamist ja kasutuselevõttu Euroopa Liidus, samuti tagada inimeste tervise, ohutuse ja põhiõiguste kaitse ning edendada tehisintellekti üha ulatuslikuma kasutamise püsivust inimkeskse ja usaldusväärse. Määruses on mitmed nõuded suure riskiga tehisarusüsteemidele, sh näiteks piirikontrollis, vee-, gaasi- ja elektritaristus ning inimeste värbamisel kasutatavatele süsteemidele, samuti meditsiinilisele tarkvarale. Neile peavad olema rakendatud sobivad riskimaandamise meetmed, tagamaks selge kasutajateave, inimjärelvalve ja kvaliteetsed andmekogumid. Määrusest tulenevad kohustused hakkavad kehtima järkjärgult vahemikus 2025-2027.

Tehisaru aitab riigil pakkuda paremaid ja kiiremaid teenuseid. See võimaldab automatiseerida bürokraatiat, teha otsuseid parema info põhjal ning vabastada ametnike aega inimeste aitamiseks. Nii muutub riik tõhusamaks ja teenused mugavamaks kõigile. Eesti ambitsioonikas eesmärk aastaks 2030 on, et kogu avalik sektor - kõik 2207 organisatsiooni - rakendab tehisaru efektiivselt.

Euroopa Liidus nähakse avaliku sektori andmetes väärtust poliitikate ja teenuste kujundamisel ning pakumisel. Suured andmehulgad panevad riigile ka kohustuse tagada nende andmete usaldusväärsus, kuivõrd eelkõige väljastpoolt kogutud andmete puhul on riigi võimalused allikate üle kontrolli teostamiseks väiksemad. Tehisaru peaks muutma andmete haldamise protsesse tõhusamaks ning tagama ka andmete objektiivsuse. Seega on oluline meeles pidada selle ambitsioonika eesmärgi rakendamise kaasaegset erinevaid riske. Siin on tehisaru omakorda võimas tööriist aitamiseks siseaudiitoreid audititöö erinevates etappides - seda saab kasutada auditi töövõtu kõigis neljas faasis: planeerimisel, töö teostamisel, aruandluse kujundamisel kui ka seires. Tehisaru rakendamisel avalikus sektoris tuleks siseaudiitoritel muude riskide kõrval hinnata ka õigusraamistiku asjakohasust ja rakendatavust.

Tehisararu rakendamise auditeerimiseks on IIA koostanud soovitusliku "[Tehisararu auditeerimise raamistiku](#)", lisaks on ECIIA⁸ avaldanud [praktilised juhised tehisararu kasutamiseks siseauditi töös](#).

C. Sotsiaalmeedia on võimas tööriist, mis võimaldab organisatsioonidel jõuda laia avalikkuseni ning suhelda inimestega otse ja kiirelt. Hinnanguliselt 60% elanikkonnast kasutab sotsiaalmeediat ja seega on ilma selleta aina keerulisem sihtrühmani jõuda. Kuigi sotsiaalmeedia pakub palju võimalusi, tuleb selle kasutamisel olla äärmiselt ettevaatlik, kuna vale lähenemine võib kaasa tuua mitmeid kahjulikke tagajärgi:

- negatiivne avalik arvamus: ebaviisakas või ebasobiv suhtlus sotsiaalmeedias võib tekitada pahameelt ning halvendada organisatsiooni mainet - üks negatiivne postitus võib mõjutada väga paljude klientide arvamust;
- vale sihtrühm: oluline on selge sihtrühma määratlemine - valele sihtrühmale suunatud sisu võib soovitud tulemust mitte saavutada ning raisata ressursse;
- turvalisuse ohud: organisatsiooni konfidentsiaalne teave võib sattuda valedesse kättesse, kui töötajad jagavad liiga palju andmeid sotsiaalmeedias või klõpsivad petturite linkidele - see võib viia lekkeideni, rünnakuteni ja isegi kontode vargusteni;
- ressursi raiskamine: liigne ajakulu sotsiaalmeedias võib vähendada töötajate produktiivsust ja keskendumist olulistele ülesannetele;
- halb kliendikogemus: aeglased reageeringud või halb suhtlus klientidega võivad viia nende rahulolematuse ja lojaalsuse kadumiseni;
- õiguslikud probleemid: teadmatu või hooletu sotsiaalmeedia kasutamine võib viia autoriõiguse rikkumise, laimu või muude õiguslike probleemideni;
- halb kriisikäsitus: kriisi puhul võivad inimesed sotsiaalmeedias kiiresti levitada teavet ja arvamusi - kui organisatsioon ei reageeri õigeaegselt ja asjakohaselt, võib see olukorda veelgi halvendada.

Nende riskide mõju vähendamiseks peavad organisatsioonid olema teadlikud ja ettevaatlikud oma sotsiaalmeedia tegevustes ning järgima parimaid tavasid. Ennetamine on alati parem kui tagajärgedega tegelemine, seega tuleks organisatsiooni sotsiaalmeedia kasutust hoolikalt kaaluda, teadlikult planeerida ja seirata: olla sotsiaalmeedia kanalitel toimuvaga kursis ka juhtkonna tasandil ja hallata sellega seotud küberturbe riske. Järjepidevus ühismeedias on pikaajaline sotsiaalmeedia strateegia - see loob usaldusväarsust ja tugevdab sidet organisatsiooni ja jälgijate vahel.

Siseaudiitor peaks organisatsiooni sotsiaalmeedia kasutust regulaarselt riskipõhiselt hindama, sealhulgas näiteks: kes organisatsioonis sotsiaalmeedia eest vastutab, kas sotsiaalmeedia kasutamiseks on kehtestatud kohane juhend ja kas seda järgitakse, kui palju aega ja ressursse sotsiaalmeedia haldamine nõuab, kui tõhus on seatud eesmärkide saavutamine jne. Soovitusi sotsiaalmeedia auditi korraldamiseks on võimalik leida ka ESAÜ raamatukogust: [Auditing Social Media: A Governance and Risk Guide](#).

D. Kestlikkuse teema avalikus sektoris

EL direktiividest tulenevalt puudutab kestlikkusaruandluse kohustus väga suuri ettevõtteid, mida Eesti riigis pole kuigi palju. Samas on kestlikkus kui põhimõte oluline igale organisatsioonile ja avaliku sektori üksused pole siinjuures erand - erasektori kõrval peavad ka avaliku sektori organisatsioonid andma oma osa keskkonnajalajälje vähendamisse ning kestliku ühiskonna ja

⁸ Euroopa Siseauditi Instituutide Konföderatsioon (ECIIA)

majanduse kujundamisse, kuna kõik organisatsioonid mõjutavad ühiskonda ning avaldavad mõju keskkonnale. Sotsiaalne vastutus on oluline osa organisatsiooni strateegilisest juhtimisest ja seega ka osa auditi universumist.

Pikaajalist väärtust luua aitavast keskkonna-, sotsiaalsete ja juhtimisstandardite kogumist (ESG) juhendumine toetab ka avaliku sektori jätkusuutlikkusele suunatud arenguid ja mõtteviisi, nii on aina rohkem avaliku sektori organisatsioone hakanud oma keskkonnajalajälge vähendama ning keskkonnategevust süsteemselt arendama ja täiustama. Avalikul sektoril on võtmeroll rohepöörde edendamisel ja on oluline, et avaliku sektori organisatsioonid vähendaksid oma tegevusest tulenevat keskkonnajalajälge ise. Keskkonnajalajälge vähendamine ja elukeskkonna kvaliteedi parandamine annab avaliku sektori organisatsioonidele võimaluse süsteemselt ja järjepidevalt vähendada oma tegevusest ja teenustest tulenevat nii otsest kui ka kaudset mõju keskkonnale ning aidata parandada elukeskkonna kvaliteeti.

Avalikul sektoril on oluline mõju ka erasektori keskkonnategevuse suunamisel ja avalikkuse keskkonnateadlikkuse suurendamisel. Siseaudiitorite roll jätkusuutlikkuse hindamisel on Siseaudiitorite Instituudi poolt (eelkõige ettevõtluse ja kestlikkusaruandluse vaates) lahti kirjutatud mitmes dokumendis ([IIA ESG-juhis](#) ja [ECIIA ESG-juhis](#)), kuid siseaudit peaks pakkuma kindlust ja nõu kestlikkuse kõigi aspektide kohta.

IV. Siseaudit väikeses siseauditi üksuses

Eesti avalikus sektoris on enamik siseauditi üksusi IIA määratluse kohaselt väikesed, koosnedes kolmest või vähemast täiskohaga siseaudiitorist. Väikesel siseauditi üksusel võib esineda mitmeid takistusi kõikide siseauditile esitatavate nõuete korrakohaseks täitmiseks, seda võib mõjutada ka organisatsiooni suurus. Meetmed ressursipiirangute mõju kahandamiseks võiks olla näiteks:

- Avatud dialoog kõrgema juhtorganiga ressursipiirangute mõjust.
- Selgelt määratletud siseauditi strateegia:
 - mil määral on realistlik vastata standardite nõuetele (nt kas täielik vastavus või teatud protsent);
 - milliste riskide osas peab siseaudit pakkuma süvendatud kindlust ja milliste puhul on piisav põhitase või toetumine teistele kindlust andvatele funktsioonidele;
 - millistes valdkondades tuginetakse enda pädevusele, millal kasutatakse koostööd teiste kindlust andvate funktsioonidega ning millal on põhjendatud teenuse sisseost või välise eksperdi kaasamine;
 - keskendumine suurima mõjuga riskidele, lihtsa riskihindamise metoodika rakendamine.
- Välise abi kasutamine kvaliteedi tagamise ja täiustamise programmi teostamisel.

Väikese siseauditi üksuse töö parema korraldamise toeks on IIA välja töötanud üldised soovituselised ülemaaailmsete siseauditi standardite koosseisus kui ka detailsemates juhendmaterjalides, näiteks:

- [Small Audit Functions, Large Audit Abilities | Global Best Practices | The IIA](#)
- [Common Misconceptions About Small Audit Functions](#)
- [Small-internal-audit-functions-guidance.docx](#)
- [Kvaliteedi tagamise ja täiustamise programm väikeses siseauditi üksuses](#) (kättesaadav IIA liikmetele)

V. Siseauditi tegevuse kavandamine

- 1) Organisatsiooni mõjutavate riskide juhtimine on juhtkonna ülesanne. Riskide juhtimise ja hindamise põhimõtteid on tutvustatud paljudes erinevates materjalides, sh ka Rahandusministeeriumi koostatud juhendmaterjalides „Riskijuhtimine“⁹ ja „Riskijuhtimise protsessi hindamine“¹⁰, samuti [ESAÜ asjakohases artiklis](#).

Siseauditi tegevuste kavandamisel tuleks riskide hindamisel pöörata tähelepanu eelkõige organisatsiooni või üksuse sisemistele protsessidele ja nendest tulenevatele mõjudele, kuid tähelepanuta ei tohiks jätta ka tugitegevustega seotud riske ja tegureid, mis on organisatsiooni või üksusega seotud kaudselt, kuid võivad siiski ohustada organisatsioonile või üksusele püstitatud eesmärkide täitmist.

- 2) Siseauditi strateegiline plaan peaks keskenduma riskihindamise käigus määratletud prioriteetidele, tagama valdkondade kaetuse siseauditiga olulisusest lähtuvalt ning olema kooskõlas siseauditi käsutuses olevate ressursidega. Siseauditi objektide kogum peaks olema piisav, et katta organisatsiooni eesmärkide täitmist oluliselt mõjutavaid kõiki tegureid (= auditi universum¹¹).
- 3) Siseauditi aasta tööplaani peaks kajastama organisatsiooni strateegiat (siseauditi prioriteetid peaksid olema kooskõlas organisatsiooni eesmärkidega), sisaldama kõiki kokkulepituid siseauditi teenuseid, tuginema riskihindamise tulemustele (sh riskide olulisuse ja realiseerumise tõenäosuse hinnangule), arvestama riskimaandustegevuste prioriteete ja siseauditi ressursse ning jätma mõistliku reservi organisatsiooni juhtkonnalt tulevate ühekordsete ülesannete täitmiseks.

Aasta tööplaani kavandamisel tuleks arvesse võtta:

- organisatsiooni eesmäärke
 - siseauditi eesmäärke
 - auditi objektidega seonduvaid peamisi riske
 - juhi toetust
 - hinnangut sisekontrollisüsteemile
 - eelmiste auditite tulemusi
 - juhi vajadusi
 - siseaudiitori isiklikku kogemust
 - konkreetse auditi objekti olulisust
 - tõendusmaterjali kättesaadavust
 - ülevaadet auditi objektist
 - auditi töö jaoks kasutada olevat aega
- 4) Konkreetse auditi töö ulatuse täpseks määratlemiseks tuleks arvestada:
 - kohalduvate seaduste ja auditi objekti kohta olulist teavet sisaldavate dokumentidega;
 - varasemate auditi aruannetega auditeeritava objekti kohta;
 - oluliste töötajate ja ametnikega, kes valdavad auditi objektiga seotud teavet;
 - auditi töö jaoks kasutada olevate dokumentide ja andmetega.

Seonduvad IIA standardid:

9.1. Valitsemise, riskijuhtimise ja kontrolli protsesside mõistmine
9.2. Siseauditi strateegia
9.4. Siseauditi tööplaani

10.1 Finantsressursside juhtimine
10.2 Personalijuhtimine
10.3 Tehnoloogilised ressursid

⁹ [Riskijuhtimine](#)

¹⁰ [Riskijuhtimise protsessi hindamine](#)

¹¹ [Auditiuniversum](#) - kõigi võimalike auditi objektide kogum, kujutab endast võimalikku auditeerimise ulatust organisatsioonis.

VI. Audititöö teostamine

- 1) Iga kindlustandva siseauditi töö jaoks koostatakse auditi kava. Plaanikohase auditi läbiviimisest tuleks auditeeritava üksuse juhti (auditi objekti eest vastutavat isikut) enne auditi algust teavitada, tutvustades nii auditi läbiviimise alust, eesmärki ja ulatust kui ka auditi meeskonda ja ajakava, samuti auditiga seotud ettepanekute ja kommentaaride esitamise tähtaega ning kontrollimiseks vajatavate andmete ja dokumentide esialgset loetelu.
- 2) Sagedamini kasutatavad auditite liigid on:
 - a. **Vastavusaudit** - hinnatakse organisatsiooni tegevuse vastavust kehtivatele seadustele ja teistele õigusaktidele, ning eeskirjadele, juhenditele ja sisemistele protseduureeglitele.
 - b. **Tulemusaudit** - hinnatakse organisatsiooni tegevuste ja juhtimissüsteemide tõhusust, mõjusust ja säästlikkust ning tehakse soovitusi nende parandamiseks.
 - c. **Protsessiaudit** - hinnatakse konkreetse tööprotsessi vastavust nõuetele, selle toimivust praktikas ning protsessi tulemuslikkust ja kvaliteeti.
 - d. **Andmeturbe audit** - hinnatakse organisatsiooni andmete kaitstust nende vormist või asukohast sõltumata; hinnatakse, kas rakendatud kontrollid tagavad andmete konfidentsiaalsuse, tervikluse ja käideldavuse, on piisavad, tõhusad, kooskõlas organisatsiooni üldiste eesmärkidega ja järgivad regulatiivseid nõudeid.
 - e. **Infotehnoloogia audit** - keskendub organisatsiooni IT-süsteemide, protsesside ja kontrollide tõhususe, usaldusväärsuse ja seadustele, standarditele või sisemistele poliitikatele vastavuse hindamisele. IT-auditiga võidakse hõlmata erinevaid infotehnoloogia valdkondi: IT juhtimine ja -strateegia; süsteemide arendus ja muudatuste haldus; teenuste kättesaadavus ja töökindlus; nõuetele vastavus jne.
 - f. **Keskkonnaaudit** - hinnatakse organisatsiooni tegevuse mõju keskkonnale ja vastavust asjakohastele regulatiivsetele nõuetele. Võimaldab hallata organisatsiooni keskkonnariske, alandada kulusid, tagada vastavust õigusaktidele, demonstreerida korporatiivset vastutust ja aitab kaasa kestlikkuse edendamisele.
 - g. **Projektiaudit** - hinnatakse konkreetse projekti tegevuste elluviimise otstarbekust, deklareeritud kulude vastavust raamatupidamise algdokumentidele ja õigusaktide nõuetele ning toetuse maksmise õiguspärasust. Avalikus sektoris sageli Euroopa Liidu fondidest, riigi- ja välisabi või muid toetusi saanud projektide audit.
 - h. **Finantsaudit** - antakse hinnang tehingute seaduslikkusele ning raamatupidamis- ja finantsaruannete õigsusele.
- 3) Audititöö heal tasemel kavandamiseks on oluline mõista auditi objekti eesmärki ja seda mõjutavaid peamisi riske, millele audit peaks keskenduma, samuti omada ülevaadet juhtkonna poolt sisse seatud kontrollidest. Vajalikku teavet võib anda auditi objekti eelhindamine, mille käigus hinnatakse riskijuhtimist ja valitsemist ning kogutakse järgmisi andmeid:

Põhilised riskitegurid tuvastatakse auditi objekti sise- ja väliskeskkonnast tulenevad olulised riskid, mis mõjutavad sellele objektile seatud eesmärkide saavutamist.

Kriteeriumid kaalutakse, kas juhtkonna poolt kehtestatud kriteeriumid auditi objekti eesmärgi saavutamise hindamiseks on kohased ja piisavad; vajadusel määrab siseaudiitor omapoolselt kõige asjakohasemad kriteeriumid, mida töö eesmärkides ja ulatuses kirjeldatud auditi kliendi tegevuse aspektide hindamiseks kasutada.

<u>Seatud kontrollid</u>	vaadeldakse põhilisi kontrollimeetmeid, mida tuvastatud riskide ohjamiseks on rakendatud ja hinnatakse nende võimet riski maandada või vähendada riskiteguri(te) mõju talutava piirini.
<u>Tulemus</u>	fikseeritakse lühidalt peamised järeldused sisekontrollide tulemuslikkuse kohta. Kui sisekontrollisüsteem pole tulemuslik, siis tuleb lõpparuandes välja tuua selle põhjused ja võimalikud meetmed ebakohaselt elimineeritud riski(de) maandamiseks.
<u>Viited</u>	hinnangute ja soovitude juures peaks viitama tõenditele ja dokumentidele, millel need põhinevad; viidete alusel peaksid dokumendid olema audititöö kaustast lihtsasti leitavad.

Eelhindamise tulemuste alusel otsustatakse konkreetse kontrollimeetme hindamiseks sobivad toimingud (auditi meetodid) tuvastamaks:

- sisekontrolli meetme olemust ja tõhusust;
- eksisteerivaid või võimalikke riske meetme rakendamisel.

Valitud hindamismeetodid ja nende rakendamine peavad kindlustama sisekontrolli hindamise objektiivsuse ja piisava taseme. Auditi käigus võib selguda vajadus täiendavate meetodite rakendamiseks.

- 4) Sisekontrolli eelhindamisel võib kasutada rahvusvaheliselt tunnustatud standardteste ja sisekontrolli hindamise küsimustikke või sisekontrollisüsteemi rakendamise juhendis¹² sisalduvaid küsimusi. Auditi objekti spetsiifikat arvesse võttes tuleks töövahendeid kohandada nõnda, et saaks auditi objekti sisekontrollisüsteemist võimalikult täpse pildi.
- 5) Auditi eesmärkide saavutamiseks ja võimalike tähelepanekute ning järelduste sõnastamiseks peaks asjakohast ja usaldusväärset informatsiooni tuvastama, hindama ja salvestama piisavas koguses. Tõendusmaterjali kogumisel tuleks otsustada, kas testida täielikku andmekogumit või esinduslikku valimit.
- 6) Auditi läbiviimiseks võib valida mõne meetodi järgnevate näidete hulgast, vajadusel neid kombineerida või rakendada mõnda muud sobivamat meetodit:

Taasesitus tegevuse või arvutuse kordamine; võimaldab hinnata tehingu töötlemise täpsust ja korrektsust ning tulemuse usaldusväärust.

Risküsitlus teatud asjaolu või tehingu kohta ühest allikast saadud info tõesuse kontroll, vastandades seda teis(t)est allika(i)st saadud infoga sama asjaolu või tehingu kohta.

Mida sõltumatum on infot kinnitav osapool, seda usaldusväärsemad on tulemused, kuid antud tehnika rakendamist võib raskendada selle kõrge subjektiivsus.

Vaatlus meetod tuvastamaks, kuidas protsess tegelikult toimub, et leida tegeliku ja kirjeldatu vastavusi/erinevusi.

Meetodi puuduseks on asjaolu, et vaadeldav töötaja ei pruugi vaatluse hetkel käituda tavapäraselt ning tehtavad järeldused ei pruugi olla väga objektiivsed.

Analüüs süstemaatiline tegevus, mille eesmärk on hinnata kogutud teabe piisavust, asjakohasust ja usaldusväärust ning teha selle alusel põhjendatud järeldusi.

Analüütilise ülevaate põhiline tehnika on oma ootuse määratlemine (mida siseaudiitor olemasoleva taustinfo põhjal ise teatud näitaja liikumise osas eeldaks), arvutuse või võrdluse tegemine ning selle võrdlemine aruannetes esineva infoga.

¹² [Sisekontrollisüsteemi rakendamine](#)

Füüsiline kontroll tehakse mingi füüsilise varaobjekti olemasolul, kaasates objekti olemuse tuvastamiseks vajadusel spetsialiste.

Kokkuviimine sama asja kohta erinevatest allikatest pärinevate andmete võrdlemine.

Eriti oluline valdkondades, kus süsteemid on keerulised ja erinevuste tekkimine kahe andmegrupi vahel on tõenäoline.

Intervjuu võib hoida kokku auditiks kuluvat aega ja anda vahetut teavet.

Sel teel saadud tõendite usaldusväärsus võib varieeruda ja seetõttu on otstarbekas öeldu pärast intervjuud üle kontrollida riskisituatsiooni või mõne teise allika kaudu, nagu näiteks koosolekute protokollid, intervjuu teise töötajaga, memorandumid jne.

Sõltumatu kinnitus uuritavate faktide kohta mitteseotud osapoolelt kinnituse saamine.

Kliendiks maskeerumist kasutatakse mõistmaks protsesse ja nende toimimist, testimaks klienditeenindusega seotud kontrollimeetmeid, osutatava teenuse kvaliteeti ja kehtestatud reeglitest kinnipidamist.

Matemaatilisi mudeleid kasutatakse juhul, kui auditi ulatus on piisavalt suur.

Eeldab siseaudiitori oskust ja suutlikkust matemaatilisi mudeleid kasutada. Väiksemahuliste tööde korral ei pruugi mudelite kasutamine olla liigse kulukuse tõttu õigustatud.

Küsimustikud tõhus meetod saamaks võimalikult suurelt hulgalt isikutelt tagasisidet protsessi toimimise, rahulolu vm kohta.

Näiteks juhul, kui uuritav tegevus on organisatsiooni erinevates osades sarnane ja korduv.

Võrdlemine uuritavate andmete võrdlemine algdokumentidega. Erinevuste ilmnmisel tuleks selgitada, kus (kas alg- või uuritavas dokumendis) viga tehti.

Oluline on tehtud töö detailselt üles märkida, sest esitatud fakte võidakse hiljem vaidlustada.

Visualiseerimine uuritava protsessi piltlik kujutamine graafilisel teel.

Võimaldab kergesti avastada kontrolli nõrkusi ja topelttegevusi, kuna teostatakse süsteemi täielik pildistus. Samas on oht, et laskutakse liigsetesse üksikasjadesse ning meetod võib muutuda omaette eesmärgiks selle asemel, et olla auditi abitehnikaks.

Läbijalutamine aitab mõista ja analüüsida, kuidas protsess päriselt toimub.

Valitakse piisav hulk toiminguid, et saada ülevaade, kas organisatsioonis järgitakse vajalikke protseduurireegleid.

- 7) Sobivaid meetodeid kasutades kogutakse auditi käigus tõendusmaterjal, tehakse analüüsid ja sõnastatakse järeldused ning soovitused tuvastatud probleemide kõrvaldamiseks. Kogu tehtud töö peaks olema dokumenteeritud ja jälgitav.
- 8) Kogutud tõendusmaterjal on sobiv, kui see on usaldusväärne, asjakohane, piisav ning põhjendatud. Teabe kogumisele tehtavad kulud (sh raha ja aeg) peaks olema mõistlikud. Oluline on tagada, et tõendusmaterjalid saadakse ainult seadusega lubatud meetodeid kasutades.
- 9) Vajadusel annavad siseaudiitorid huvirühmadele nõu organisatsiooni valitsemise, riskijuhtimise ja kontrolliprotsesside parandamiseks ilma kindlust andmata ega juhtimisalast vastutust võtmata. Nõuandva teenuse lähtekohaks võib olla taotlus organisatsiooni juhilt või ka siseauditi meeskonnalt endalt, selle eesmärgid ja ulatuse lepivad kokku siseaudiitor ja auditeeritava tegevuse juht ühiselt. Erinevalt kindlustandvatest auditi töödest on nõuandvad teenused enamasti ettevaatava lähenemisviisiga, suunatud koostööle asjaomaste huvirühmadega ja keskenduvad eelkõige soovitustele ja nõuannetele.

- 10) Nõustamisteenus¹³ on asjakohane olukorras, kus kindlustandev teenus ei loo lisandväärtust (valdkond või protsess on juba tuvastatud parandusmeetmeid vajavana vms), aga siseaudit saab nõustada uute poliitikate, protsesside, süsteemide ja toodete kavandamist ja rakendamist; pakkuda uurimisteenuseid ja korraldada riskide ja kontrollide alaseid arutelusid ja koolitusi.
- 11) Siseaudiitorite Instituudi (IIA Global) [2035. aasta visioon](#) rõhutab siseauditi nõustamisteenuste kasvavat tähtsust, kuna need tööd võivad anda olulist lisandväärtust organisatsiooni eesmärkide saavutamisel - tuvastada ennetavalt riske, tõhustada protsesse ja kontrollimehhanisme ning suurendada huvirühmade usaldust.
- 12) Nõuandvate teenuste osutamisel tuleks arvestada järgmiste eripäradega:
- Nõustamisteenuseid osutaval siseaudiitoril peaks olema suurepärase suhtlemis- ning tugev probleemide lahendamise oskus ja ta peaks suutma keerulisi probleeme analüüsida ja tõhusaid lahendusi välja pakkuda. Kui siseaudiitoril puuduvad kogu nõustamistöö või selle osa tegemiseks vajalikud teadmised, oskused või muu pädevus, tuleks nõuandvast tööst keelduda või kasutada asjatundlikku nõu ja abi.
 - Kui siseaudiitor osutab nõuandvaid teenuseid valdkonnas, mille eest ta varem vastutas, tuleb enne töö vastuvõtmist teenuseid tellivale osapoolle avaldada võimalikud ohud sõltumatusele.
 - Kui siseaudiitor osutab kindlustandvat teenust auditi objektile, millele ta on varem osutanud nõuandvat teenust, tuleks siseaudiitori objektiivsuse säilitamiseks rakendada asjakohaseid kaitsemeetmeid.
 - Olenevalt kokkuleppest asjaomaste huvirühmadega ei pruugi nõuandva töö puhul olla vajalik ametlik dokumenteeritud riskide hindamine, hindamiskriteeriumite määramine ega tõendite kogumine järelduste koostamiseks.

Siseauditi ülesannete täitmisel saadud infot tohib kasutada ainult kutsetegevuse eesmärkidel, kaitstes seda nii sisemise kui välise volitamata juurdepääsu või avalikustamise eest. Samuti ei tohi saadud teavet kasutada isikliku kasu saamiseks ega moel, mis kahjustab või on vastuolus organisatsiooni eesmärkidega.

Seonduvad IIA standardid:

13.1 Tööst teavitamine

13.5 Töö ressursid

13.2 Töö riskide hindamine

13.6 Tööprogramm

13.3 Töö eesmärgid ja ulatus

14.1 Teabe kogumine toimingute ja hindamiste jaoks

13.4 Hindamiskriteeriumid

14.2 Töö toimingud ja võimalikud tähelepanekud

VII. Tulemuste dokumenteerimine ja teavitamine

- Auditi tööga seotud analüüsid, hindamised ja neid toetav teave tuleks dokumenteerida nõnda, et sarnaselt informeeritud pädev isik saaks tööd korrates jõuda sama tulemuseni. Tööpaberid peaks olema täielikud ja toetama töös tehtud järeldusi. Töö dokumentatsioon, mis võib lisaks faktidele sisaldada ka arvamusi, koostatakse eeldusel, et selle sisu on konfidentsiaalne. Siiski võivad välised osapooled erinevate menetluste käigus taotleda juurdepääsu töö dokumentatsioonile.

¹³ Vastavalt siseauditi standarditele nimetatakse „nõuandvaid teenuseid” ka “nõustamisteenusteks“.

- 2) Auditi töö lõpparuande kavandis tuuakse välja auditi töö toimikus sisalduvale tõendusmaterjalile toetuvad negatiivsed ja positiivsed tähelepanekud, järeldused ja soovitusel olukorra muutmiseks.
- 3) Lõpparuande kavandit tutvustatakse auditeeritud objekti eest vastutavale isikule ja teistele auditiga seotud isikutele. See võimaldab vältida vigu lõpparuandes, täpsustada või vajadusel muuta seal sisalduvaid tähelepanekuid ja soovitusi, nende võimalikku rakendamise aega ja vastutajate ringi ning võtta arvesse auditi ajal ja järel juba sisse viidud muudatused.
- 4) Kohtumisel arutatakse läbi auditi tulemused, kohased meetmed soovitude rakendamiseks ja mõistlikud tähtsajad ning vastutajad. Auditeeritud organisatsiooni või üksuse juht võib anda selgitusi ja esitada vastulauseid ning täpsustusi lõpparuande kavandis sisalduvate tähelepanekute ja soovitude rakendamise osas. Tema kirjalik vastulause lisatakse auditi toimikusse.
- 5) Auditi aruande kavandi valmimine ja tutvustamine peaks toimuma piisava ajavaruga, et võimaldada allakirjutatud lõpparuande kinnitamine tööplaanis ette nähtud tähtsajal.
- 6) Hea lõpparuanne on selge, lakooniline, täpne, objektiivne, konstruktiivne, täielik ja õigeaegne:
 - selge on loogiline ja arusaadav, väldib tarbetut tehnilist keelt ning esitab kogu olulise ja asjakohase teabe.
 - lakooniline püsib teemas, selles puudub tarbetu teave, liigsed üksikasjad ning paljusõnalisus.
 - täpne ei sisalda vigu ega moonutusi ja põhineb faktidel.
 - objektiivne on õiglane, erapooletu ja moonutusteta ning kõikide asjaomaste faktide ja asjaolude õiglase ja tasakaalustatud hinnangu tulemus.
 - konstruktiivne aitab oma sisu ja tooniga auditi tellijat ja organisatsiooni ning viib parendusteni seal, kus vaja.
 - täielik sisaldab sihtrühma jaoks kogu olulist, asjakohast, usaldusväärset ja piisavat teavet ning tähelepanekuid järelduste ja soovitude toetuseks.
 - õigeaegne on probleemi olulisusest lähtuvalt ajakohane ja otstarbekas ning võimaldab juhtkonnal teha korrektiive.
- 7) Kindlustandva töö lõpparuandes tuuakse välja tehtud tähelepanekud, nende olulisus ja järeldused auditi objekti valitsemise, riskijuhtimise ja kontrolliprotsesside mõjususe kohta ning esitatakse auditeeritud organisatsiooni juhiga kokku lepitud parenduste elluviimise eest vastutavad isikud ja kavandatud meetmete rakendamise kuupäevad. Auditi lõpparuanne edastatakse osapooltele, kes suudavad tagada kavandatud meetmete nõuetekohase rakendamise. Kui enne lõpparuande valmimist on auditi käigus tuvastatud puuduste kõrvaldamise tegevusi juba alustatud või puudused on kõrvaldatud, tuleks seda aruandes tunnustada.
- 8) Aruandlus nõuandvate tööde käigu ja tulemuste kohta oleneb iga töö iseloomust ja tellija vajadustest.
- 9) Siseauditi tööde toimikute sisseseadmisel ja säilitamisel tuleks lähtuda asjaajamist reguleerivatest õigusaktidest ja organisatsioonis kehtivatest eeskirjadest. Auditi töö toimik peaks moodustama auditi käiguga seotud dokumentide täieliku kogumi, iseloomustades selgelt kogu auditi kulgu alates teabe kogumisest kuni organisatsiooni juhile edastatud lõpparuandeni.

Seonduvad IIA standardid:

14.3 Tähelepanekute hindamine

14.4 Soovitusel ja tegevuskavad

14.5 Töö järeldused

14.6 Töö dokumenteerimine

VIII. Järeltegevused

- 1) Auditi töö raames tehtud ja juhkonna poolt tunnustatud tähelepanekutest lähtuvate parenduste elluviimist (on kokku lepitud nii rakendamise moodus, täitjad kui ka tähtajad) tuleks siseauditi jälgida. Vastutus soovituste juurutamise eest jääb igal juhul organisatsiooni juhile.

Meetmete rakendatuse hindamisel peaks tähelepanekute olulisust arvestama riskipõhiselt ning viima seire läbi sobivaimal moel - näiteks järelepäringud, kontroll-lehed, järelauditid vms.

- 2) Järelauditi kui kõige põhjalikuma (aga ka kõige ressursimahukama) seiremeetodi tõhususe eeldusteks on:
 - a. õigele juhtimistasandile adresseeritud auditi tähelepanekud ja soovitused;
 - b. auditeeritud üksuse juhi ootustele vastav auditi lõpparuande vorm ja aruandluse protsess;
 - c. juhi seatud lihtne ja töökindel mehhanism siseauditi soovitustele reageerimiseks;
 - d. riskide maandamiseks õigeaegselt toimuvad korrigeerivad tegevused;
 - e. regulaarne toimiv suhtlus juhiga soovituste elluviimise kohta;
 - f. olulise mõjuga ja/või kiireloomuliste probleemide jälgimine nende lõpliku lahendamiseni.
- 3) Peale tähtaja saabumist ning parendustegevuste sooritamist tuleks korrigeeriva tegevuse eest vastutajal edastada seire eest vastutavale isikule tõendusmaterjalid meetme rakendamise kohta. Kogutud tõendusmaterjal tuleks lisada auditi toimikusse. Seire rahuldavate tulemuste ning kohaste tõendite olemasolul võib auditi toimiku sulgeda.
- 4) Kui auditi töö lõpparuandes esitatud soovitusi pole sobivalt rakendatud ning juhtimis- ja kontrollisüsteemides esineb endiselt tõsiseid puudusi, mis võivad põhjustada oluliste riskide realiseerumise, tuleks siseaudiitoril sellest kirjalikult organisatsiooni juhti teavitada.

Seonduvad IIA standardid:

14.4 Soovitused ja tegevuskavad

15.2 Soovituste elluviimise kinnitamine

IX. Siseauditi kvaliteet

- 1) Siseauditi eest vastutav isik peaks kujundama ja hoidma käigus siseauditi kõiki aspekte hõlmava kvaliteedi tagamise ja täiustamise programmi ning seirama pidevalt selle tõhusust.

Pakkumaks piisavat kindlust selles, et siseauditi tegevus toimub vastavalt siseauditi põhimäärusele ja kooskõlas IIA siseauditi standarditega, on mõjus ja tõhus ning loob organisatsioonile lisandväärtust, tuleks programmi tulemustest vähemalt kord aastas organisatsiooni juhile aru anda.

Väga väikestes siseauditi üksustes tuleks kvaliteedi tagamise ja täiustamise programmi tõhusaks toimimiseks vajadusel kaasata ka siseauditi välist pädevat abi.

- 2) Kvaliteedi tagamise ja täiustamise programmi peaks kuuluma siseauditi üksuse toimimise (sh auditi tööde läbiviimise) pidev seire, siseauditi mõjususe ja tõhususe hindamine, plaanid siseaudiitorite pädevuse pidevaks täiustamiseks ning regulaarsed välised kvaliteedihindamised.
 - a. Siseauditi ülesannete täitmisel tuleks pideva seire raames hinnata vastavust nõuetele ning mõõta siseauditi tulemuslikkust programmis seatud mõõdikutega. Ühe siseaudiitori tehtud töö üle peaks järelevalvet tegema teine siseaudiitor (nn 4-silma printsiip), väga väikestes siseauditi üksustes võib siseauditi toimimise pidevat seiret teostada ka enesehindamise kaudu, kasutades tööprotsessi ning töö vastavuse ja tulemuste hindamiseks kvaliteedikontrolli küsimustikku.

- b. Perioodilisel enesehindamisel vaetakse siseauditi üksuse juhtimise ja tegevuse vastavust siseauditi standardite ja õigusaktide nõuetele, rakendatavate meetodikate asjakohasust, siseauditi teenuste (sh järelevalve) kvaliteeti ning tulemuseesmärkide saavutamist. Sisemist hindamist teostab siseauditi üksus ise või organisatsiooni teised isikud, kellel on piisavad teadmised siseauditi standarditest. Sisemine hindamine peaks toimuma sobiva regulaarsusega, kuid mitte varem kui 12 kuud enne kavandatud välist kvaliteedihindamist. Sisemise hindamise tulemused kajastatakse hindamise aruandes.
- c. Välistel kvaliteedihindamisel tuvastatakse siseauditi üksuse juhtimise ja tegevuse vastavus standardite ja seonduvate õigusaktide nõuetele. Väline kvaliteedihindamine peaks hõlmama järgmiste siseauditi aspektide igakülgselt läbivaatamist:
- Vastavus ülemaailmsetele siseauditi standarditele.
 - Mandaat, põhimäärus, strateegia, meetodikad, protsessid, riskihindamine ja siseauditi tööplaan.
 - Vastavus kehtivatele seadustele ja/või regulatsioonidele.
 - Tulemuskriteeriumid ja -mõõdikud, hindamistulemused.
 - Pädevused ja nõutav ametialane hoolsus, sh tööriistade ja tehnikate piisav kasutamine ning keskendumine pidevale arengule.
 - Siseaudiitorite ametijuhendi ja värbamisprofiiliga määratletud kvalifikatsioonid ja pädevused, sealhulgas siseauditi juhi omad.
 - Integreeritus organisatsiooni valitsemisprotsessidesse, sh suhted nende vahel, kes on seotud siseauditi paigutamise ja sõltumatuks tegutsemiseks vajalikule positsioonile.
 - Panus organisatsiooni valitsemis-, riskijuhtimis- ja kontrolliprotsessidesse.
 - Panus organisatsiooni eesmärkide saavutamisse ja tegevuste täiustamisse.
 - Võime vastata juhi ja huvirühmade esitatud ootustele.
- d. Välist kvaliteedihindamist tuleks sõltumatu kvalifitseeritud ülevaataja või meeskonna poolt teha vähemalt kord viie aasta jooksul ning see peaks toimuma vastavalt IIA standardis 8.4 toodud reeglitele.

Seonduvad IIA standardid:

8.3 Kvaliteet

12.2 Tulemuslikkuse mõõtmine

8.4 Väline kvaliteedihindamine

12.3 Tööde ülevaatamine ja parendamine

12.1 Sisemine kvaliteedihindamine